

**KARTA EWIDENCYJNA OBIEKTU NIERUCHOMEGO
NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW**

1. Nazwa

UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE

2. Czas powstania

k. XIII w., przebud. XVIII w., XIX w., XX w.

3. Miejscowość

TRZEBNICE
(d. Seebnitz)

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

Wieś położona na południowy zachód od Chocianowa i Chocianowca, przy drodze Chocianów-Lubin, przy drodze wojewódzkiej 335.

Zakres ochrony układu wyznaczony na mapie będącej załącznikiem do karty.

5. Przynależność administracyjna

Województwo dolnośląskie

Powiat polkowicki

Gmina Chocianów

6. Współrzędne geograficzne

51°22'50.0"N 16°00'32.5"E

7. Użytkowanie obecne

8. Stan zachowania

Bardzo dobry

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Zagrożenia w postaci:

- gwałtowna rozbudowa wsi
- brak kontroli nad zakresem rozbudowy
- zwiększenie zabudowy przy uliczkach pobocznych na wschodzie i zachodzie zamiast przy głównej drodze w kierunkach północ-południe
- połączenie poprzez zabudowę Chocianowa, Chocianowca i Trzebnic.
- zwiększenie zabudowy kalenicowej

powodujące zatarcie układu.

Docieplenia budynków mogą wpływać na zróżnicowanie ich elewacji, mając wpływ na utratę jednolitości zabudowy.

Postuluje się:

- zachowanie ulicowego układu wsi;
- zachowanie historycznych ciągów komunikacyjnych;
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły i jej formy architektonicznej;
- zagospodarowanie nieużytków;
- zachowanie istniejących brukowanych nawierzchni wewnątrz zagród, chodników, placów;
- nasadzenia tradycyjnej zieleni, np. kasztanów, lip;
- uzgadnianie prac budowlanych, tj. nadbudowy, odbudowy, przebudowy, budowy i rozbiórki budynków na terenie układu ruralistycznego z właściwym konserwatorem zabytków.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

*Włączono do mapy obywatelskiej ewidencji zabytków
zgodnie z datą 12.06.2015
L.N. 5133. 4. 2015. H.D.*

1. Historia układu + bibliografia
2. Mapa w skali 1:6 000 z zaznaczonymi granicami ochrony układu + mapa historyczna
3. Mapy w skali 1:25 000 (Preußische Urmeßtischblätter: [Schlesien]) + Meßtischblatt

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

*Anna Drogosz - Szpakiewicz
12.06.2015*

1. Miejscowość	TRZEBNICE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE	6. Zawartość załącznika HISTORIA MIEJSCOWOŚCI
2. Gmina	CHOCIANÓW		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

Historia zabytku:

Wieś została założona w obrębie mikroregionu Równina Przemkowska, pod koniec XIII w. Pierwsze notowanie kościoła występuje w 1335 r. i dotyczy ono jego przebudowy. W XVI w. kościół w Trzebnicach był kościołem parafialnym nawet dla Chocianowa. W XVIII w. spłonął, na jego miejscu na przełomie XVIII i XIX w. zbudowano kościół ewangelicki, ob. katolicki.

Wieś ulokowana jest wzdłuż trasy Chocianów-Lubin. W XVIII w. składała się z czterech dominiów (Górne Trzebnice, Środkowe Trzebnice, Dolne Trzebnice i Trzebnice,) dzielących się na 5 folwarków. Ten podział został uwieczniony na mapie z Atlasu Śląska z 1750 r., jednak już z 4 folwarkami. Wieś ukazana jest jako podłużna, rozciągnięta na osi północny zachód – południowy wschód. Przy Dolnych Trzebnicach znajdował się kościół. Na południe od Górnych i Średnich Trzebnic znajdowały się dwa wiatraki, a kolejne cztery na południe od Trzebnic „Głównych”, przy trasie na Lubin. Wg Zimmermanna w 1789 r. oprócz Górnych, Dolnych i Średnich Trzebnic znajdowały się części Nickisch i Glaubitz, pierwsza będąca na samym wschodzie zabudowy, a druga na zachodzie. Razem wieś zamieszkiwało 906 osób: 177 (Górne), 232 (Średnie), 218 (Dolne), 279 (Nickisch i Glaubitz). Każda z części posiadała swój folwark, ponadto w Górnych Trzebnicach stał młyn, kuźnia oraz dom urzędnika, w Dolnych 2 młyny, kuźnia oraz drugi dom urzędnika, w Nickisch i Glaubitz znajdowały się dwa folwarki, dwa domy urzędnika, kościół ewangelicki, dwa budynki parafialne, szkoła oraz 2 młyny. Całość należała do rodu grafów v. Döhma. Mapa z 1826 r. ukazywała dokładniej wygląd Trzebnic. Największy folwark znajdował się tuż przy granicy z Chocianowcem, na południowej stronie drogi, powstał z połączenia folwarku Rothkirchów z folwarkiem Glaubitza i przyjął nazwę Rothkirchhof. Był na planie wydłużonego prostokąta i przynależał do niego wiatrak. Za nim, w Średnich Trzebnicach, na północy drogi mieścił się kolejny folwark, o nieregularnym kształcie, należący onegdaj do Zimmermanna, od którego on, jak i przyległy wiatrak przyjął nazwę. Dalej na wschód droga rozwidlała się na kształt wrzeciona, z nawsiem wewnątrz, a jeszcze dalej mieścił się folwark Nickischa, przynależący do Trzebnic „Głównych”, na planie nieregularnym, zbliżonym do wydłużonego, wąskiego prostokąta z dworem na końcu zabudowy oraz jeziorem. Na wschodnim krańcu wsi, w Trzebnicach Dolnych, stał kolejny folwark, folwark Gladisa, na planie zbliżonym do kwadratu. Przy drodze odbijającej w kierunku Żabicy stały 4 wiatraki. W 1845 r. miejscowość miała 1191 mieszkańców, a od ponad stu lat całość należała do właściciela Chocianowca. Na południowo-wschodnim krańcu wznosiła się świątynia otoczona cmentarzem. Leżała ona wraz z dobrami parafialnymi na terenach należących do Trzebnic oraz Trzebnic Dolnych, stąd też była objęta patronatem obydwóch. Knie opisywał, że w kościele od niepamiętnych czasów znajdował się w Ołtarz Chleba, na którym składano dobrowolne ofiary, rozdzielane później wśród najuboższej ludności. Ponadto, w całej wsi znajdowało się 6 gospodarstw, 2 gorzelnie, 2 tkaczy, 42 rzemieślników, 3 handlarzy, 7 kramarzy, hodowle merynosów i bydła, 6 wiatraków. W Trzebnicach odbywał się targ w niedzielę przed Bożym Narodzeniem, który cieszył się dużą popularnością. Trzebnice nie posiadały własnego lasu, ale zarządzały częścią rekultywowanego *Kotzenauer Heide*. Do Trzebnic należała również osada *Blankenheide*, złożona z jednego folwarku i 6 domów kolonistów folwarcznych. Na mapach Generalstabskarte i Meßtischblatt z 1889 r. występował folwark Grenze Vorwerk d. Rothkirchhof i Zimmerhof, za to Nickischhof oraz Niederhof zostały zdegradowane do dworków wraz z niewielką zabudową gospodarczą. Z 6 wiatraków zostały 4, jeden Rothkirch, 2 Zimmer oraz jeden należący do Niederhof. Cmentarz powiększono o część południową. W 2 poł. XIX w. we wsi funkcjonowała mleczarnia, browar, skład towarów kolonialnych oraz gospoda. W 1917 r. wieś (jako stacja: Trzebnice Lubińskie) została połączona z Chocianowem i Lubinem komunikacją kolejową. Po wojnie na południowy wschód od Trzebnic powstało Państwowe Gospodarstwo Rolne, a na terenie Niederhofu - OMT. Na ich potrzeby na wschodnim skraju wsi wybudowano bloki dla pracowników. Obecnie to właśnie tam lub przy głównej ulicy koncentruje się nowa zabudowa wsi. Po wojnie zburzono folwark *Blankenheide*. W 1992 r. zlikwidowano linię kolejową, a w 2023 r. poprowadzono jej trasę ścieżkę rowerową. Obecnie układ ruralistyczny Trzebnic znany z 1750 r. jest bardzo dobrze zachowany i czytelny. Zachowana duża ilość historycznej zabudowy ceglano-kamiennej mieszkalnej i folwarcznej.

1. Miejscowość	TRZEBNICE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	CHOCIANÓW		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		
		UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE	BIBLIOGRAFIA

Układ wsi – ulicówka. Wieś mogła zostać założona pierwotnie jako okolnica, z zabudową skoncentrowaną w pobliżu kościoła i otaczającego go cmentarza. Prawdopodobnie jako powstała poprzez połączenie ze sobą folwarków przed XVIII w. Zabudowa zabytkowa na terenie całej wsi, głównie szczytowa. Budynki mieszkalne ceglane, przeważnie na planie wydłużonego prostokąta, kryte dwuspadowym dachem z dachówki ceramicznej. Budynki gospodarcze na fundamencie kamiennym, przeważnie z muru kamiennego do pierwszej kondygnacji i ceglanego wyżej. Obecnie układ jest nadal czytelny, z kościołem jako dominantą.

Opinia wartościująca:

Wartość naukowa: źródło badań do rozwojów i przekształcania się wsi na Dolnym Śląsku od średniowiecza po XIX w.;

Wartość historyczna: jako wsi o proveniencji średniowiecznej; historyczna XIX-wieczna zabudowa wsi;

Wartość artystyczna: wyraża się głównie w zabytkach wyższej rangi: pałacu, parku, cmentarzu. Wartość artystyczną podbija jednolitość zachowanej historycznej zabudowy wiejskiej, podział otworów okiennych w elewacjach (charakterystyczne małe okienka w elewacjach szczytowych), historyczna czerwona dachówka ceramiczna kryjąca dwuspadowe dachy o dużym kącie nachylenia, zachowane historyczne kamienno-ceglane budynki gospodarcze.

Źródła historyczne:

Zimmermann, Friedrich Albert, *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*. 8. Bd., Brzeg 1789, s. 244-245;

Knie, Johann Georg, *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuss. Provinz Schlesien: nebst beigefügter Nachweisung von der Eintheilung des Landes nach den Bezirken der drei königlichen Regierungen, den darin enthaltenen Fürstenthümern und Kreisen, mit Angabe des Flächeninhaltes, der mittlern Erhebung über die Meeresfläche, der Bewohner, Gebäude, des Viehstandes usw.* - 2. verm. u. verb. Aufl., Wrocław, 1845, s. 625.

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ**Nr 2a**

1. Miejscowość: TRZEBNICE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE	6. Zawartość załącznika MAPA Z WYTYCZONYMI GRANICAMI HISTORYCZNEGO UKŁADU RURALISTYCZNEGO
2. Gmina CHOCIANÓW		
3. Powiat POLKOWICKI		
4. Województwo DOLNOŚLĄSKIE		

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

12.10.2015

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 2b

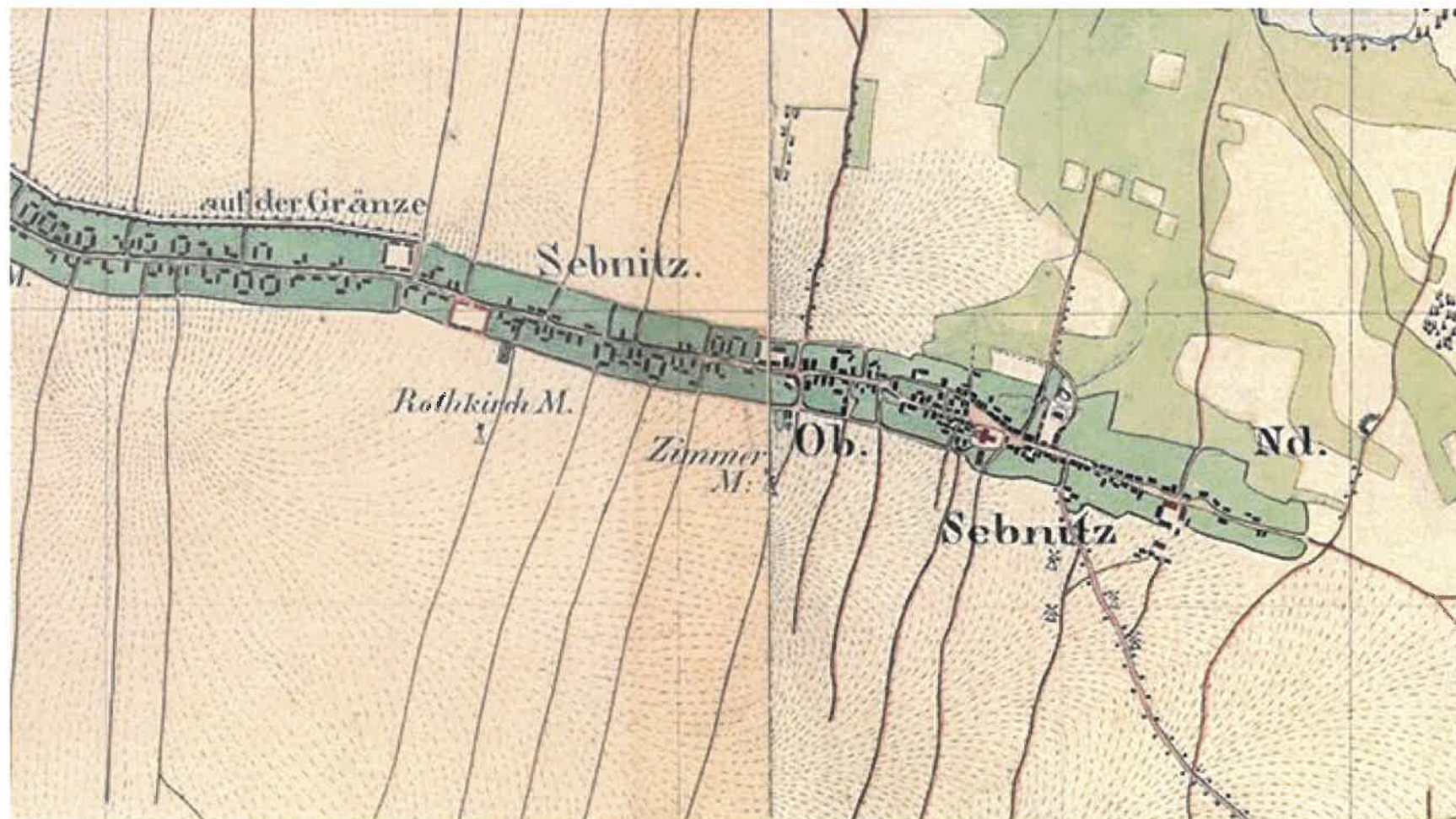
1. Miejscowość	TRZEBNICE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	CHOCIANÓW		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		
		UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE	MAPA ARCHIWALNA Atlas Śląska

Archiwalna mapa z ok. 1750 r. (Atlas Silesiae id est Ducatus Silesiae generaliter (...))

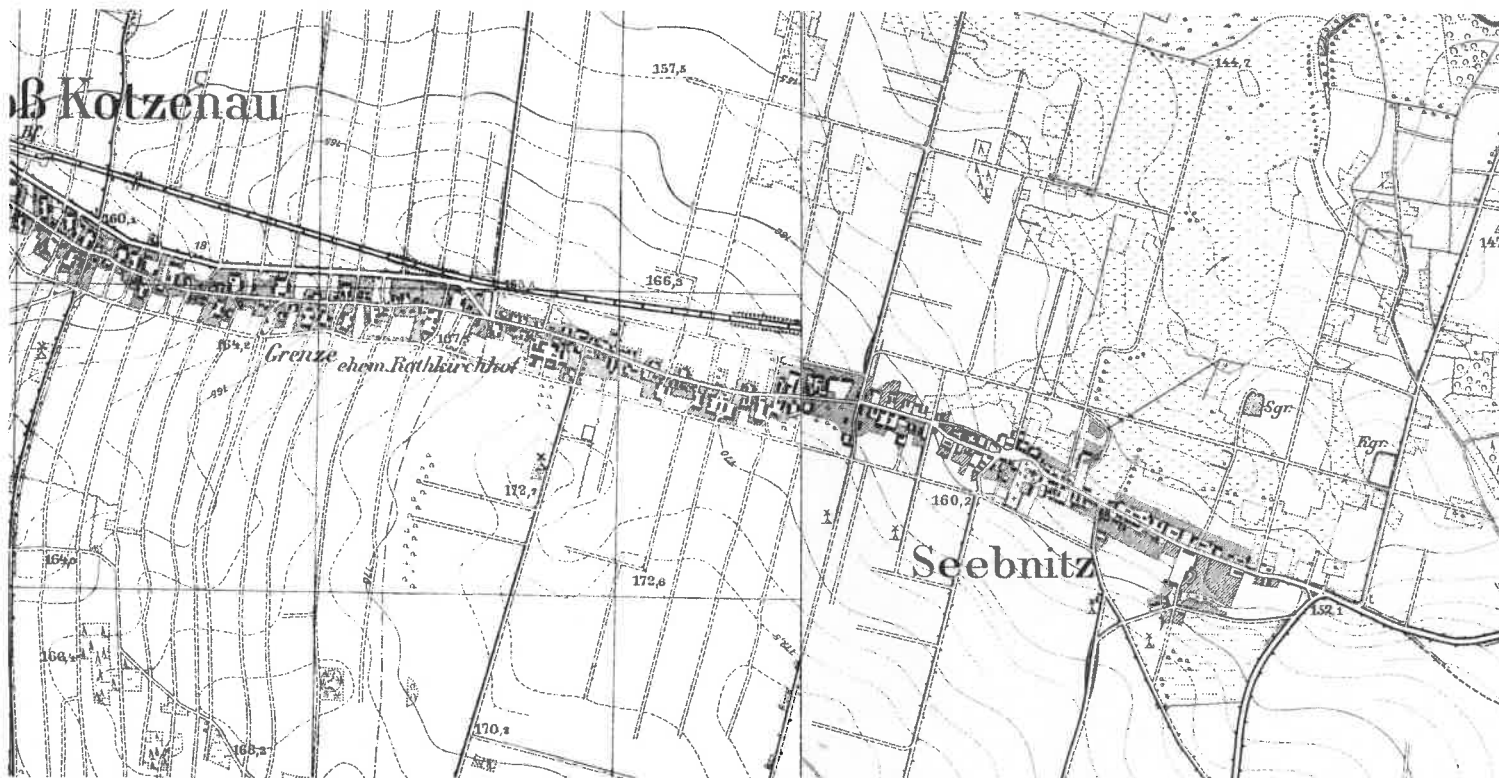
Opracowanie załącznika: *[Signature]*
(data i podpis) 12. 09. 2015.

1. Miejscowość	TRZEBNICE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	CIECHANÓW		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		
		UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE	MAPA ARCHIWALNA Preußische Urmeßtischblätter: [Schlesien]

Archiwalna mapa topograficzna z ok. 1826 r. (Preußische Urmeßtischblätter), skala 1:25 000

1. Miejscowość	TRZEBNICE	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	CHOCIANÓW		
3. Powiat	POLKOWICKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		
		UKŁAD RURALISTYCZNY WSI TRZEBNICE	MAPA ARCHIWALNA MEßTISCHBLATT

Archiwalna mapa topograficzna z 1936 (lewo) i 1889 r. (Messtischblatt), skala 1:25 000

Opracowanie załącznika:

(data i podpis)

12.06.2025 *[Signature]*